

УДК 167.7
UDC 167.7

ФІЛОСОФІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА НАУКА

Синяков С.В., доктор філософських наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна

Юрченко Е.А., кандидат філософських наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна

PHILOSOPHY AND ECONOMIC SCIENCE

Syniakov S.V., Dr. Sc. (philosophy), National Transport University, Kyiv, Ukraine

Yurchenko E.A., Ph.D. (philosophy), National Transport University, Kyiv, Ukraine

ФИЛОСОФИЯ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ НАУКА

Синяков С.В., доктор философских наук, Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Юрченко Э.А., кандидат философских наук, Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Характерною особливістю історії науки ХХ століття було те, що в методологічному аналізі на передній план був поставлений суб'єкт наукової діяльності, що створює наукове знання. У новітній філософській літературі уважно досліджувалися різні форми соціокультурних, світоглядних орієнтацій суб'єктів наукової діяльності. Результати такої роботи показали, що наукове знання виявляється завантаженим різними соціальними і загальнокультурними компонентами, людськими відносинами, що складаються між вченими в процесі створення ідей, гіпотез, концепцій. Серед соціокультурних детермінант процесу пізнавальної діяльності особливий інтерес у методологів науки викликали концептуальні підстави, що складаються з філософських, етичних, методологічних принципів, норм і вимог.

Філософське дослідження концептуальної активності суб'єкта в економічному пізнанні неможливо без співвіднесення з аналізом соціальної значущості результатів пізнавальної діяльності. В іншому випадку з'ясовуються переважно формальні механізми творчої діяльності або окремі форми і ознаки прояву теоретичної активності вченого в науковому дослідженні. На увагу заслуговують і самі філософські підстави економічного знання, так як економічне пізнання завжди залишалося залежним від філософських передумов, на основі яких воно розвивалося. Методологічна функція філософії виявлялася при розгляді як гносеологічних, так і онтологічних завдань економічної науки, в тому числі про природу і зміст економічних понять (М. Вебер), методів економічного дослідження, взаємодії економічного і соціального в історії (К. Маркс). Світоглядне значення філософії виявлялося під час обговорення таких проблем економічної теорії, як питання про достовірність економічних ідей, проблема об'єктивності економічних знань, місця людини в економіці, сенсу господарської діяльності (С. Булгаков), рушійні сили еволюції (В. Зомбарт). Ключове положення філософії в системі світоглядних передумов пояснюється тим, що вона, будучи теоретичним знанням, є таке осмислення загального, яке, на відміну від економічної думки, поєднує онтологічні уявлення про господарську реальність з усвідомленням ціннісно-світоглядних орієнтацій людства. Її світоглядні принципи і методологічні ідеї є якісною стороною і важливим засобом теоретико-економічного дослідження. Вони допомагають вченому намітити обриси передбачуваних рішень і в кінці роботи осмислити отримані результати, дати їм світоглядну інтерпретацію. Філософія є універсальна форма мислення і її вплив на економічне мислення не обов'язково здійснюється в прикладному аспекті. Філософські ідеї і принципи як правило опосередковано впливають на економічне пізнання і ніяка серйозна робота в області економіки неможлива без філософії. Будучи частиною духовного багатства людства, філософія як форма свідомості і як невід'ємна частина культури, здатна в традиційній теоретичній формі впливати на процес дослідження.

Філософські ідеї та принципи завжди були механізмами з'єднання світогляду з вмістом і методологічними елементами економічного пізнання. Філософські знання обґрунтовують ідеали і норми, онтологічні принципи економічної науки, забезпечують включення суспільно-історичних уявлень в економічний контекст життя суспільства. До філософських підстав економічної науки в широкому сенсі можна віднести всю сукупність фундаментальних концептуальних, гносеологічних і методологічних принципів і законів теорії, на яких будується вся система економічних знань і

розробляється картина господарського буття. Включення філософських ідей в економічну науку може протікати в двох формах: як дію латентних філософських передумов і як дія професійно розроблених філософсько-теоретичних концепцій, що впливають на подальший розвиток економічних знань. Самі концептуальні підстави економічної науки мають три найважливіших джерела і детермінанти розвитку: власна історія і теорія економіки; міждисциплінарна інтеграція наук на основі взаємного збагачення їх теорій і методів; все зростаюча ступінь проникнення філософської методології та світогляду в структуру економічних теорій, в методи і стиль мислення. Разом з тим, слід зазначити, що функція філософського знання набагато ширше, ніж тільки бути теоретико-методологічними передумовами наукового знання. Філософія є самосвідомістю науки; вона являє собою теоретичну рефлексію над підставами культури. В її завдання входять: аналіз співвідношення матеріального і духовного в господарській діяльності, питання сенсу господарського розвитку, економічної свободи та ін.

Характерною рисою історії економічної думки було прагнення уникнути універсального моністичного пояснення економічних процесів і наповнити інтерпретацію економічних явищ і подій плюралізмом теоретичних і методологічних концептів. Більшість вчених-економістів підходили до вирішення дослідницьких завдань з різних філософських і світоглядних позицій. Дана обставина знайшло своє відображення у вимозі для істориків економічної науки враховувати співвіднесеність економічних теорій як із засобами, так і з ціннісними, світоглядними, цільовими установками пізнавальної діяльності. У свою чергу, отримані в економічній думці ідеї і концепції нерідко ставали невід'ємною частиною світоглядних орієнтацій епохи. Взаємозв'язок економічних і ціннісно-світоглядних уявлень здійснювалася в постановці і вирішенні питань про економічну еволюції, формування інститутів, свободи і закономірності в історії, природу і статус економічних законів. Теоретичне рішення таких питань прямо залежало від інтерпретації економічного досвіду, нових і відомих економічних фактів, конкретизації і уточнення, систематизації і класифікації історичного матеріалу. Історія громадських наук, їх структура і функції вивчені настільки глибоко і докладно, що було б безглуздо викладати тільки абстрактні уявлення про це. Звернемо увагу на деякі важливі аспекти співвідношення емпірії і теорії в зв'язку з нашою постановкою проблеми. В її рішенні необхідно керуватися зіставленням між собою окремих етапів розвитку науки на основі зміни стилю мислення і дослідницьких програм в різних галузях знання. Але слід зазначити, що як будь-які аналогії вони не можуть дати повністю достовірних висновків, розкрити глибинні механізми взаємозв'язку економічної науки і філософії.

В останнє десятиліття збільшилася увагу до проблем філософії та методології економічної науки. На сторінках наукових видань розгорнулася дискусія про способи і шляхи модернізації економічних знань [1]. Вона була обумовлена як внутрішніми, так і зовнішніми по відношенню до науки факторами, наприклад, фінансовою та економічною кризою 2008 р який вона не змогла не попередити, ні запобігти. Прогнози про повторення кризи в 2012 р, зроблене провідними економістами і нобелівськими лауреатами, також зазнали краху. Фінансова криза прийняв борговий характер, але нічого ефективного для боротьби з нею не знайдено. Економічна думка виявилася не в змозі відповісти на питання: маячить на обрії наступна криза на рубежі 2016-2017 рр., Чи буде рецесія в розвинених промислових країнах в 2016-2020 рр. та ін.? Або її прогнози не виправдалися. Накопичені протиріччя між теорією і практикою підтверджують нездатність економічної науки передбачати капіталістичні кризи. Причиною незадоволеності станом економічних знань стало також широке поширення серед наукової спільноти економістів скептичного і позитивістського уявлення про природу економічної теорії [2]. Будь-які науки потрібні суспільству тільки тоді, коли вони здатні виконувати евристичну функцію. На останньому Давосі питання постало про необхідність зміни економічного устрою світу. Але економісти не можуть запропонувати нову форму економіки і фінансів, нову модель світоустрою. Чи виконує сьогодні економічна теорія пізнавальні завдання, чи в змозі вона бути методологічною основою для конкретних економічних наук? Чи допоможе їй тут філософія? Критикуючи відрив економічної теорії від практики, неважко впасти в іншу крайність - спробувати перетворити її в експериментальне знання. Але економічна теорія не повинна перетворитися в емпіричне знання. Конкретні економічні науки не можуть обійтися без загального розуміння природи економічних процесів. Аналізуючи складні і суперечливі відносини в системі теорія-практика, А.С. Гальчинський справедливо зазначає: «принцип» практика-критерій істинності» безпосередньо політекономії не стосується. Політекономія - це вихід за межі практики ... вона формує креативно-інноваційний потенціал практики, детермінує практику» [3]. Методи політекономії обумовлені не тільки особливостями її об'єкта, а й суб'єктом економічного пізнання, його концептуальними структурами. Одночасно необхідно враховувати наступний важливий момент. Політична економія традиційно вивчає об'єктивні економічні форми, відносини, які ні в якому разі не можуть підмінятися ідеологічними та юридичними нормами. «Традиційний предмет дослідження - виробничі (економічні) відносини, - пише А.А. Пороховский.- піддається дискусійним атакам з

різних сторін. що часом призводить до безмежного тлумачення цього явища і категорії і може, в кінцевому рахунку, вихолостити його зміст» [4]. У той час як деякі представники інституціоналізму віддають перевагу формальним нормативним принципам, зосереджуючись на юридичних нормах і правилах, політекономії не повинні забувати, що юридичні форми є лише формальне вираження об'єктивованих економічних начал. Незважаючи на небезпеку надмірного розширення предметного поля, триває наукова ревізія предмета політекономії, далеко неоднозначно трактуються його специфіка і динаміка уявлень про нього в історії економічної думки. Дуже часто для цього використовується філософський метод - метод критичної рефлексії над економічними знаннями і їх підставами. Користуючись постулатом: «сучасна філософія-це експертиза» [5], все більше вчених-економістів, не будучи професійними філософами, використовують принципи метафізики, стаючи в цей момент філософами. «Якщо філософія - це простір вільного мислення, якщо це подорож у світ неспостережуваних сутностей, то філософ - це метафізик, тобто людина, яка втратила зв'язок з свідомістю повсякденності» [6], - підкреслює Ф.І. Гіренок. І це скоріше можна вважати перевагою, а не недоліком стосовно сучасного стану економічної науки. З'єднання економічної теорії з метафізикою дає найнесподіваніші результати: дозволяє розширити горизонти економічного мислення, глибше осмислити політико-економічну реальність, здійснити критичну ревізію існуючого економічного світоустрою, подолати нинішню безвихідь у розвитку економічної теорії. «... Аналіз трансцендентного, того що вважається» понад емпіричним »знаходиться« по той бік »не тільки існуючої практики, але і накопичених знань» [7]. Метафізичний аналіз економіки певною мірою передбачає вольовий ідеальний проект, тобто свого роду «нав'язування» дійсності принципів раціонального світоустрою. І в цьому немає нічого негативного, так як ігнорування такого підходу в кінцевому рахунку призводить до світової кризи, а для деяких країн навіть до економічної катастрофи. Не можна не погодитися в цьому аспекті з досить радикальною оцінкою Н.Б. Шулевського, в якій міститься попередження, пов'язане з ігноруванням ідеальною складовою економічних процесів. «Недооцінка, заперечення, нерозуміння ідеальності, як принципу оптимального устрою буття, речей, людей і влади, - підкреслює він, - збуджує жажливі і різноманітні сили світової відплати ...» [8].

Таким чином, стає очевидною необхідність внесення в систему економічного аналізу методологічних принципів метафізики, таких, наприклад, як метод умогляду, метод критичної рефлексії. В результаті такого збагаченого способу пізнання економічної реальності створюється нове, хай абстрактно-методологічне знання, але при цьому дає відповідь на практичні питання. Нехай воно - «саморефлексуюче знання, знання для самого себе» [9], знання яке «передбачає рух не від реальності до ідеї, а навпаки - від ідеї до нової реальності» [10]. Економіст йде до теоретичних узагальнень не тільки від досвіду практичної роботи в своїй галузі, але і дедуктивним методом. Економіст може і повинен на певному етапі свого дослідження тимчасово ставати філософом, міркувати над досвідом власної пізнавальної діяльності і усвідомлювати зміст цієї діяльності для самого себе. Але щоб це міркування було плідним, має бути дотримано неодмінна умова: філософу потрібно володіти власним досвідом в тій області, яка служить предметом його роздумів, а економісту володіти філософським методом. В іншому випадку творче мислення неможливо, так як відсутність власного досвіду роботи штовхає до запозичення чужих думок і аргументів без переконання в їх правоті. Це не означає, що вся попередня традиція нічого не варта, просто будь-яка раніше висловлена думка повинна бути випробувана і порівнянна з фактами власного досвіду економіста. Загалом, вчений, здатний працювати в області філософії економіки, повинен бути філософськи мислячим економістом, або, що те ж саме, економічно мислячим філософом, і тільки гармонійне поєднання філософського та економічного методів мислення дозволяє досягти очікуваного результату. Але в цій єдності вирішальне значення має досвід економічного мислення, тому що без нього найкраща філософія позбавляється емпіричної основи для своїх узагальнень і перетворюється в спекулятивні судження з приводу економіки. Однак і новітні роботи, присвячені синтезу метафізики і економічної науки, містять такі недоліки або зосереджуються переважно на гносеологічних аспектах, критиці неадекватного уявлення про філософські підстави економічної теорії [11]. Філософа завжди підстерігає небезпека умоглядною дедукції, яка ігнорує економічний досвід, а економіста - необгрунтованої поспішної індукції. Згідно з позицією Ю.М. Осіпова, що спирається на традиції російської філософії господарства С. Булгакова, економічна істина не відкривається відразу і цілком, а виробляється поступово, дозріває в часі і розвивається. «Філософія господарства - не так знання про знання, як знання про можливості знання; це не стільки власне знання, скільки ключ до знання ... » [12]. Новий погляд не відкидає повністю старе, а зберігає в старому все життєздатне, продовжуючи тим самим його буття в іншому контексті, в умовах, що змінилися. Те, що відживає і відкидається в суспільному розвитку, становить його оману, а то, що зберігається в сьогоденні, утворює його істину. Але й сьогодні істина підпорядкована загальному закону розвитку, їй судилося теж зазнати в майбутньому ревізію, багато втратити і відродитися в

сильно зміненому вигляді. «... Філософія господарства - можливість цілісного бачення, відображення і відображення трансцендентно обумовленого світу, його динаміки і долі, з урахуванням, на основі і через призму чинного в ньому творчого суб'єкта» [13].

У міру того як економічне пізнання поглиблюється в філософські підстави своєї власної діяльності, зазнає зміни і саме розуміння природи економіки, яке все більше переймається історизмом. Історія економічних вчень переконливо показує, що, як правило, науково-економічний аналіз поєднувався з тими чи іншими ідеологічними установками дослідників. Про це свідчить факт, що більшість економістів в ХІХ - ХХ століттях, так чи інакше за своїми підходами, позиціях, симпатії і антипатії характеризувалися як ліберали, консерватори, соціал-демократи, соціалісти і марксисты. В основі такої класифікації, безсумнівно, лежить ціннісно-світоглядна, ідеологічна оцінка. Наприклад, відомий німецький економіст, історик і соціолог В. Зомбарт випробував спочатку вплив ідей К.Маркса, але в подальшому відійшов від марксизму і керувався методологією баденської школи неокантіанства. Основна тема його творчості - соціально-економічна історія капіталізму, розкриття передумов капіталізму, механізмів його зародження, динаміки і перспектив капіталістичного суспільства. На підставі методології баденської школи В. Зомбарт використовує поняття «дух капіталізму» (прагнення до наживи, до грошей), і вважає, що дані духовні передумови генетично і казуально призвели до виникнення капіталістичної господарської системи. Неокантіанське бачення історичних явищ і процесів не виключало, на його думку, можливості та правомірності їх аналізу з точки зору повторюваності. Сама унікальність тих чи інших процесів і явищ може бути прояснена тільки на основі виявлення їх загальних складових. Так, дослідження господарської історії капіталізму окремих європейських народів В. Зомбарт починає з виявлення загальноєвропейських економічних тенденцій. Даний підхід припускав обґрунтування духовного аналізу фактичним матеріалом, поєднання теорії з емпіричними даними, тобто певну соціологізацію господарської історії [14]. Економічна теорія капіталізму В. Зомбарта, створена на основі неокантіанської методології, була дуже авторитетною і вплинула на розвиток соціології і політекономії ХХ століття. Інший дослідник капіталізму - М. Вебер також керувався неокантіанськими методологічними установками при формуванні теорії капіталізму і розробці економічної історії. Лейтмотивом його досліджень є тема раціональності як історичної долі західного суспільства і організуючого принципу пізнання. Констатуючи в дусі неокантіанства методологічну своєрідність «наук про культуру», М. Вебер наполягає на тому, що економічне і історичне пізнання повинно бути вільним від суб'єктивних оцінок. Його основна методологічна концепція «ідеальних типів» цілком виконана в дусі неокантіанської гносеології апріоризму. В роботі «Протестантська етика і дух капіталізму» М. Вебер запропонував новаторське вирішення питання про генезис капіталістичного суспільства, зв'язавши його з Протестантської Реформацією. Саме протестантизм, який додав релігійне значення ощадливо організованій і націленій на примноження багатств мирської діяльності людини, заклав основи трудової етики і раціоналізму, що склали ядро новоевропейського типу особистості. Проблема зв'язку релігійних установок і господарської діяльності займає центральне місце в його економічних дослідженнях [15]. Один з основоположників неоавстрійської школи політекономії, австро-англійський економіст Ф.Хайек керувався в дослідженнях ліберальними світоглядними цінностями. З економічної точки зору, кардинальна перевага ринкової системи перед плановою він вбачав в здатності першої з них за допомогою цінового механізму використовувати такий обсяг інформації, отримання і переробка якого неможливі в рамках системи централізованого планування. Наслідком цієї ситуації є нездатність планової економіки забезпечити відповідність структури виробництва структурі суспільних потреб, досягти скільки-небудь прийнятної рівня ефективності. Протягом усієї своєї наукової діяльності Ф.Хайек виступав проти державного втручання в економіку, будучи принциповим опонентом найбільш впливових антиліберальних економічних концепцій (соціалізм, кейнсіанство та ін.) [16]. Спроби в ХХ столітті здійснити деідеологізацію, досягти ідеалу неупередженості та істинності, елімінація цінностей не увінчалися успіхом. Звідси впливає необхідність визнати плюралізм теоретичних підходів і методологічних принципів, їх співіснування і терпимість один до одного, а також вивчати світоглядну компоненту економічних теорій як їх невід'ємний компонент.

Зближення філософії та економічного знання означає наведення моста по обидва боки, з боку економічної науки і з боку філософії, а тим самим тягне корелятивні зміни в інтерпретації загальної пізнавальної програми. Наприклад, політична економія тісно пов'язана з такими ключовими поняттями людського суспільства як добро і зло, справедливість і несправедливість, рівність і нерівність. Зі свого боку, філософія має справу з розумінням і тлумаченням економічних цілей, а там де мова йде про цілі людей неодмінно присутні цінності. Тому вже за самим своїм визначенням політична економія пронизана етичним початком, вивчення економічної діяльності не може не мати морального виміру. Це тим більш необхідно, якщо врахувати, що нерідко економічні інтереси отожднюють з корисливими інтересами, а моральність - з безкорисливістю. Тому філософсько-

гносеологічний аналіз ціннісно-світоглядного знання повинен надалі зосереджуватися на з'ясуванні його місця і значення на різних етапах дослідження, а також способі проникнення і формах присутності в змісті знань. Зазначений напрямок аналізу наукового пізнання особливо плідно застосовувати в соціально-економічних науках, оскільки це дає можливість по-новому поглянути на структуру і організацію наукового дослідження, відкриває нові шляхи і можливості вивчити регулятиви і стимули пізнавальної діяльності вченого, умови вибору і переваги теоретико-методологічних засобів пізнання, напрямки наукової роботи. Такий підхід дозволяє встановити специфічні канали зв'язку між економічною наукою і культурним оточенням, різними областями духовної культури, суспільної свідомості, в яких знаходить свої світоглядні орієнтації і пізнає суб'єкт.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Блауг М. Методология экономической науки, или как экономисты объясняют. М., 2004. С. 44.
2. Философия экономики. Антология / Под ред. Даниела Хаусмана. М., 2012. С. 19.
3. Пороховский А.А. Политическая экономия в начале XXI века // Экономическая теория. № 2. 2012. С. 6.
4. Ананьин О.И. Структура экономико-теоретического знания. Методологический анализ. М., 2005.
5. Гальчинский А.С. Начало новой парадигмы политической экономии. Постановка проблемы / Экономическая теория. № 2. 2012. С. 63.
6. Гальчинский А.С. Начало новой парадигмы политической экономии. Постановка проблемы / Экономическая теория. № 2. 2012. С. 61.
7. Пороховский А.А. Политическая экономия в начале XXI века // Экономическая теория. № 2. 2012. С. 7.
8. Гиренок Ф.И. Что такое философия? // Философия хозяйства. 2011. № 2. С. 244.
9. Пороховский А.А. Политическая экономия в начале XXI века // Экономическая теория. № 2. 2012. С. 6.
10. Пороховский А.А. Политическая экономия в начале XXI века // Экономическая теория. № 2. 2012. С. 7.
11. Шулевский Н.Б. Философия и возмездие: монография. М., 2012. С. 52
12. Войтов А.Г. Проблемы методологии экономической науки. М., 2013. С. 4.
13. Войтов А.Г. Проблемы методологии экономической науки. М., 2013. С. 5.
14. Осипов Ю.М. Предисловие // София. Сто лет русской философии хозяйства. М., 2012. С. 45.
15. Зомбарт В. Современный капитализм. М.; Л., 1930. С. 47.
16. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма // Избр. Произведения.- М., 1990. С. 119-151.

REFERENCES

1. Blauh M. The methodology of economics or economists explain. Moskva, 2004. p. 44. (Rus)
2. Economy philosophy. Anthology / Edited. Daniel Hausman. Moskva, 2012. p. 19. (Rus)
3. Porohovskiy A.A. Political economy at the beginning of XXI century // Ekonomicheskaya teoriya. № 2. 2012. p. 6. (Rus)
4. Ananin O.I. The structure of the economic and theoretical knowledge. Methodological analysis. Moskva, 2005. (Rus)
5. Galchinskiy A.S. Start a new paradigm of political economy. Formulation of the problem / Ekonomicheskaya teoriya. № 2. 2012. p. 63. (Rus)
6. Galchinskiy A.S. Start a new paradigm of political economy. Formulation of the problem / Ekonomicheskaya teoriya. № 2. 2012. p. 61. (Rus)
7. Porohovskiy A.A. Political economy at the beginning of XXI century // Ekonomicheskaya teoriya. № 2. 2012. p. 7. (Rus)
8. Girenok F.I. What is philosophy? // Filosofiya hozyaystva. 2011. № 2. p. 244. (Rus)
9. Porohovskiy A.A. Political economy at the beginning of XXI century // Ekonomicheskaya teoriya. № 2. 2012. p. 6. (Rus)
10. Porohovskiy A.A. Political economy at the beginning of XXI century // Ekonomicheskaya teoriya. № 2. 2012. p. 7. (Rus)
11. Shulevskiy N.B. Filosofiya i vozmezdие: monografiya. Moskva, 2012. p. 52. (Rus)
12. Voytov A.G. Problems of economic methodology. Moskva, 2013. p. 4. (Rus)
13. Voytov A.G. Problems of economic methodology. Moskva, 2013. p. 5. (Rus)
14. Osipov Yu.M. Predislovie // Sofia. One Hundred Years of Russian philosophy of the economy. Moskva, 2012. p. 45. (Rus)
15. Zombart V. Modern capitalism. Moskva; Leningrad, 1930. P. 47. (Rus)
16. Veber M. The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism // Izbr. Proizvedeniya.- Moskva., 1990. pp. 119-151. (Rus)

РЕФЕРАТ

Синяков С.В. Філософія та економічна наука / С.В. Синяков, Е.А. Юрченко // Економіка та управління на транспорті. – К.: НТУ, 2016. – Вип. 3.

У статті аналізуються питання соціокультурної обумовленості науки, філософсько-світоглядні передумови економічних знань, досліджуються концептуальні підстави економічних теорій.

Зближення філософії та економічного знання означає наведення моста по обидва боки, з боку економічної науки і з боку філософії, а тим самим тягне корелятивні зміни в інтерпретації загальної пізнавальної програми. Наприклад, політична економія тісно пов'язана з такими ключовими поняттями людського суспільства як добро і зло, справедливість і несправедливість, рівність і нерівність. Зі свого боку, філософія має справу з розумінням і тлумаченням економічних цілей, а там де мова йде про цілі людей неодмінно присутні цінності. Тому вже за самим своїм визначенням політична економія пронизана етичним початком, вивчення економічної діяльності не може не мати морального виміру. Це тим більш необхідно, якщо врахувати, що нерідко економічні інтереси отожднюють з корисливими інтересами, а моральність - з безкорисливістю. Тому філософсько-гносеологічний аналіз ціннісно-світоглядного знання повинен надалі зосереджуватися на з'ясуванні його місця і значення на різних етапах дослідження, а також способі проникнення і формах присутності в змісті знань. Зазначений напрямок аналізу наукового пізнання особливо плідно застосовувати в соціально-економічних науках, оскільки це дає можливість по-новому поглянути на структуру і організацію наукового дослідження, відкриває нові шляхи і можливості вивчити регулятиви і стимули пізнавальної діяльності вченого, умови вибору і переваги теоретико-методологічних засобів пізнання, напрямки наукової роботи.

Такий підхід дозволяє встановити специфічні канали зв'язку між економічною наукою і культурним оточенням, різними областями духовної культури, суспільної свідомості, в яких знаходить свої світоглядні орієнтації і пізнає суб'єкт.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: СОЦІОКУЛЬТУРНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ НАУКИ, СВІТОГЛЯДНІ УСТАНОВКИ, ЦІННОСТІ, ФІЛОСОФІЯ ГОСПОДАРСТВА, НЕОКАНТІАНСТВО.

ABSTRACT

Syniakov S.V., Yurchenko E.A. Philosophy and economic science. Economics and management on transport. Kyiv. National Transport University. 2016. Vol. 3.

This article analyzes the issue of socio-cultural conditioning of science, philosophical and ideological conditions of economic knowledge, the conceptual bases of economic theories are examined. The convergence of philosophy and economic knowledge means creating the bridge on both sides, from the economic science and from philosophy, and thus entails correlative changes in the interpretation of general educational program. For example, political economy is closely linked with such key concepts of human society as good and evil, justice and injustice, equality and inequality. From its part, the philosophy has to do with understanding and interpretation of economic goals and, where there are goals of people, the values are certainly present. Therefore, by the same definition, political economy is riddled with ethical beginning, the study of economic activity can not avoid a moral dimension. This is all the more necessary given that economic interests are often identified with self-seeking interests, and morality - with generosity. Therefore, philosophical and epistemological analysis of value-worldview knowledge should continue to focus on clarifying its place and importance in various stages of research, as well as way of penetration and forms of the presence in the content of knowledge. The above trend analysis of scientific knowledge is particularly fruitfully applied in social and economic sciences because it allows a fresh look at the structure and organization of scientific research, it opens new avenues and opportunities to explore regulatives and incentives of academic studies of scientist, conditions of choice and the benefits of theoretical and methodological tools of knowledge, scientific work. Such approach allows you to set specific communication channels between economic science and cultural environment, different areas of spiritual culture, social consciousness, in which this approach finds its ideological orientation and studies the subject.

KEYWORDS: SOCIOCULTURAL DETERMINATION OF SCIENCE, IDEOLOGICAL SETTINGS, VALUES, PHILOSOPHY, ECONOMY OF HOUSEHOLDS, NEO-KANTIANISM.

РЕФЕРАТ

Синяков С.В. Философия и экономическая наука / С.В. Синяков, Э.А. Юрченко // Экономика и управление на транспорте. – К.: НТУ, 2016. – Вып. 3.

В статье анализируются вопросы социокультурной обусловленности науки, философско-мировоззренческие предпосылки экономических знаний, исследуются концептуальные основания экономических теорий.

Сближение философии и экономического знания означает наведение моста с обеих сторон, со стороны экономической науки и со стороны философии, а тем самым тянет коррелятивные изменения в интерпретации общей познавательной программы. Например, политическая экономия тесно связана с такими ключевыми понятиями человеческого общества как добро и зло, справедливость и несправедливость, равенство и неравенство. Со своей стороны, философия имеет дело с пониманием и толкованием экономических целей, а там где речь идет о цели людей непременно присутствуют ценности. Поэтому уже по самому своему определению политическая экономия пронизана этическим началом, изучение экономической деятельности не может не иметь морального измерения. Это тем более необходимо, если учесть, что нередко экономические интересы отождествляют с корыстными интересами, а нравственность - с бескорыстием. Поэтому философско-гносеологический анализ ценностно-мировоззренческого знания должен в дальнейшем сосредоточиться на выяснении его места и значения на разных этапах исследования, а также способе проникновения и формах присутствия в смысле знаний. Указанное направление анализа научного познания особенно плодотворно применять в социально-экономических науках, поскольку это дает возможность по-новому взглянуть на структуру и организацию научного исследования, открывает новые пути и возможности изучить регулятивы и стимулы познавательной деятельности ученого, условия выбора и преимущества теоретико-методологических средств познания, направления научной работы.

Такой подход позволяет установить специфические каналы связи между экономической наукой и культурным окружением, различными областями духовной культуры, общественного сознания, в которых находит свои мировоззренческие ориентации и познающий субъект.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ ДЕТЕРМИНАЦИЯ НАУКИ, МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ УСТАНОВКИ, ЦЕННОСТИ, ФИЛОСОФИЯ ХОЗЯЙСТВА, НЕОКАНТИАНТСТВО.

АВТОРИ:

Синяков С.В., доктор філософських наук, Національний транспортний університет, професор кафедри філософії та педагогіки, e-mail: sinjakovsv@gmail.com, тел. +380958838186, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 349.

Юрченко Е.А., кандидат філософських наук, Національний транспортний університет, старший викладач кафедри філософії та педагогіки, e-mail: traditionns@ukr.net, тел. +380973995044, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 349.

AUTHOR:

Syniakov S.V., Doctor of Philosophical Sciences, National Transport University, professor, department of Philosophy and Pedagogy, e-mail: sinjakovsv@gmail.com, tel. +380958838186, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str. 1, of. 349.

Yurchenko E.A., Ph.D., National Transport University, senior lecturer, department of Philosophy and Pedagogy, e-mail: traditionns@ukr.net, tel. +380973995044, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str. 1, of. 349.

АВТОРЫ:

Синяков С.В., доктор философских наук, Национальный транспортный университет, профессор кафедры философии и педагогики, e-mail: sinjakovsv@gmail.com, тел. +380958838186, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 349.

Юрченко Э.А., кандидат философских наук, Национальный транспортный университет, старший преподаватель кафедры философии и педагогики, e-mail: traditionns@ukr.net, тел. +380973995044, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 349.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бакуліч О.О., кандидат технічних наук, професор, Національний транспортний університет, декан факультету менеджменту, логістики та туризму, Київ, Україна.

Бистряков І.К., доктор економічних наук, професор, Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України, завідувач відділом комплексної оцінки та управління природними ресурсами, Київ, Україна.

REVIEWERS:

Bakulich O.O., Ph.D. (engineering), professor, National Transport University, dean, faculty of Management, Logistics and Tourism, Kyiv, Ukraine.

Bystriakov I.K., Ph.D., Economics (Dr.), professor, Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of NAS of Ukraine, head, department of Integrated Assessment and Management of Natural Resources, Kyiv, Ukraine.